

Öppen förskola öppnar många dörrar

KUNSKAPSÖVERSIKT ÖPPEN FÖRSKOLA FÖR INTEGRATION

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning	8
1.1 Målgruppen utrikes födda kvinnor	8
1.2 Målgruppen barn med utländsk bakgrund	9
2. Förutsättningar för kvinnors etablering	10
2.1 Etablering på arbetsmarknaden tar längre tid för kvinnor	10
2.2 Språkkunskaper	12
2.3 Erfarenheter och kompetens	13
2.4 Hälsa och egenmakt	14
2.5 Nätverk	16
2.6 Kontakt med samhällsaktörer och deltagande i insatser	16
2.7 Ansvar för små barn	18
2.8 Normer och värderingar	19
2.9 Utredarens kommentarer	20
3. Utvecklingsbehov i insatser för kvinnor	21
3.1 Aktörer behöver utveckla kanaler för att nå hela målgruppen	21
3.2 Insatser behöver anpassas efter individuella behov	22
3.3 Insatser behöver ha en tydlig koppling till arbetsmarknaden	22
3.4 Utredarens kommentarer	23
4. Förskolan och barn med utländsk bakgrund	24
4.1 Förskolan som förutsättning för barns utveckling	24
4.2 Utvecklingsbehov i förskoleverksamheten	25
4.3 Utredarens kommentarer	27
5. Öppen förskola – en arena för etablering	28
5.1 Kan adressera flera sammanvävda behov	28
5.2 Erbjuder lösningar på identifierade utvecklingsbehov	29
Bilaga Litteraturlista	30

Sammanfattning

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har en överenskommelse med regeringen som handlar om att undersöka och belysa vilken funktion den öppna förskolan kan ha för att främja utrikes födda kvinnors möjligheter till etablering samt ett ökat deltagande i förskolan för deras barn. Denna kunskapsöversikt är ett led i detta arbete.

Etablering på arbetsmarknaden tar längre tid för kvinnor

Utrikes födda kvinnor, och i synnerhet utomeuropeiskt födda kvinnor, är en grupp som har en förhållandevis låg etableringsgrad på arbetsmarknaden. De arbetar i lägre grad än både inrikes födda kvinnor och män samt utrikes födda män. Skillnaderna är störst den första tiden i Sverige. Bland utrikes födda som 2017 hade varit i Sverige i 2-3 år var könsskillnaderna i förvärvsfrekvens 18 procentenheter. Bland dem som varit i Sverige i 10 år eller mer var skillnaden betydligt lägre, ca 1 procentenhet. För personer med låg utbildningsnivå kvarstår dock en större könsskillnad även efter 10 år.

Flera faktorer påverkar förutsättningar för kvinnors etablering

Studier visar på en rad olika förutsättningar som är avgörande för möjligheterna till etablering. En individs möjligheter att etablera sig i samhälls- och arbetsliv påverkas både av individuella förutsättningar och av faktorer på samhällsnivå. De verksamheter på den öppna förskolan som står i fokus för SKL:s överenskommelse med regeringen kan stärka de individuella förutsättningarna för etablering i samhälle och arbetsliv. Rapporten fokuserar därför på förutsättningar som utgör hinder eller möjligheter för kvinnors etablering. De faktorer som i genomförda studier lyfts fram som mest avgörande sammanfattas kortfattat nedan.

- **Språkkunskaper.** Kunskaper i svenska språket är en av de allra viktigaste faktorerna för att utrikes födda kvinnor ska kunna etablera sig i arbetsliv och samhälle, kanske den allra viktigaste. Flera studier visar dessutom att det finns fler hinder för kvinnor att lära sig språket.
- **Erfarenheter och kompetens.** Bredvid språkkunskaper så har efterfrågade kvalifikationer, det vill säga relevant utbildning och arbetslivserfarenhet, störst betydelse för möjligheterna att etablera sig och få ett arbete på den svenska arbetsmarknaden.
- **Hälsa och egenmakt.** Studier visar att både hälsoproblem och bristande egenmakt, bland annat i form av en bristande tro på möjligheten att få ett arbete, kan utgöra ett hinder för deltagande i arbetskraften samt minska motivationen till att söka anställning. Hälsa och egenmakt hänger nära ihop. Exempelvis kan förmågan att förstå det svenska samhället och att göra sig förstådd ha betydelse för den psykiska hälsan.

- **Nätverk.** Tillgången till ett socialt nätverk är positivt utifrån ett hälso-perspektiv och är en viktig beståndsdel för etablering i samhällslivet. Om nätverket omfattar personer som talar svenska och är etablerade på arbetsmarknaden är det också betydelsefullt för möjligheterna att lära sig språket och att hitta en anställning.
- **Kontakt med samhällsaktörer och deltagande i insatser.** De flesta utrikes födda kvinnor har kontakt med samhällets institutioner. För de individer som saknar kontakt med Arbetsförmedlingen och andra centrala aktörer är dock detta ett betydande hinder för etablering. Deltagande i insatser ökar möjligheterna att få ett arbete. Grundläggande utbildning och språk-utbildning är två typer av insatser som enligt OECD har stor effekt på möjligheten till arbete.
- **Ansvar för små barn.** Ansvar för små barn och annat hemarbete kan innebära en förlängd tid till etablering, främst då föräldradighet kan innebära en försenad start och långa avbrott i etableringsinsatserna. En bidragande faktor till att effekterna tycks vara betydande på aggregerad nivå är att många nyanlända får barn kort tid efter sin ankomst till Sverige. Om barnen inte går i förskolan förlänger det avsevärt tiden innan en etableringsprocess påbörjas.
- **Normer och värderingar.** Normer och värderingar kan påverka samtliga faktorer som tidigare beskrivits, då de formar en individs agerande i olika sammanhang. De kan bland annat påverka hur ansvaret för små barn fördelas inom familjen och huruvida en person känner samhörighet med Sverige som land.

På aggregerad nivå har kvinnor sämre förutsättningar än män

Hur de individuella förutsättningarna ser ut varierar. När vi tittar på aggregerad nivå framkommer dock att utrikes födda kvinnor som grupp har sämre förutsättningar än utrikes födda män på de flesta av de områden som listas ovan. Kvinnor har på aggregerad nivå sämre språkkunskaper än män. Utrikes födda kvinnor har generellt en något högre utbildningsnivå än män, även om detta varierar beroende på ursprungsregion. Däremot har kvinnor mindre arbetslivserfarenhet samt en sämre hälsa och ett mindre utvecklat nätverk. Vidare påbörjar kvinnor arbetsmarknadsinsatser senare och gör fler avbrott och uppehåll i deltagandet i insatser, främst till följd av ansvar för barn eller ohälsa.

Många utrikes födda kvinnor saknar kunskap om och kontakt med de aktörer som skulle kunna stödja dem på vägen mot arbete. Slutligen finns på många håll normer och värderingar som kan försvåra deltagandet i samhälls- och arbetsliv för kvinnor, då de förväntas ta huvudansvar för barn under längre perioder.

Behov av utvecklade insatser för utrikes födda kvinnor

I studier återkommer ett antal avgörande utvecklingsbehov för att ge utrikes födda kvinnor bättre förutsättningar att nå ett aktivt deltagande i samhälls- och arbetsliv. Flera studier visar att aktörer som kommuner och Arbetsförmedling behöver **utveckla kanaler för att nå ut** till hela målgruppen. Som exempel uppger 30 procent av svarande kommuner, i en färsk studie från Statskontoret, att SFI endast i viss eller lägre utsträckning når ut till målgruppen utomeuropeiskt födda kvinnor. Konkreta utvecklingsbehov handlar bland annat om att ge personlig och muntlig information på platser som utrikes födda redan besöker, som barnavårdscentralen, förskola, skola och vårdcentraler.

Flera studier visar också på behov av en **ökad individanpassning och flexibilitet** i de insatser som erbjuds nyanlända och andra utrikes födda. Insatserna utgår i för liten utsträckning från individens förmågor och behov.

En utmaning är att det ofta krävs samordning mellan olika aktörer och insatser för att erbjuda lämpliga insatser, något som ofta brister.

Även formerna för deltagandet, exempelvis möjlighet till undervisning på deltid och distans, eller anpassad SFI där barn kan vara med vid undervisningen, behöver utvecklas på många håll. Det senare är exempel på insatser som har **särskilt fokus på kvinnor**, något som bland andra OECD lyfter fram som önskvärt. I vissa fall kan det vara relevant med insatser som enbart riktar sig till kvinnor, bland annat eftersom det kan möjliggöra deltagande för kvinnor som annars inte skulle delta.

Det finns också ett behov av en **tydligare arbetslivsanknytning** i de insatser som erbjuds målgruppen, då det ses som viktigt att nyanlända tidigt kommer i kontakt med arbetsmarknaden. Beroende på individens förutsättningar kan dock även mer förberedande insatser vara relevanta, förutsatt att de på ett tydligt sätt bidrar till att en person kommer ett steg närmare arbetsmarknaden.

Förskola ger positiva effekter – men bristande förtroende kan vara hinder

Studier visar att deltagande i förskolan förbättrar förutsättningarna för den fortsatta skolgången, genom att barnen får stöd i sin språkliga, kognitiva och sociala utveckling. Barn som gått i förskola fullföljer gymnasiestudier eller motsvarande i högre grad än andra. De utbildar sig också längre och har högre sysselsättning och högre lön. Deltagande i förskolan är särskilt viktigt för barn med sämre socioekonomiska förutsättningar.

Statistik visar att barn till utrikes födda föräldrar deltar i förskolan i något lägre grad än barn till inrikes födda föräldrar. Drygt 84 procent av ett- till femåringarna med svensk bakgrund var inskrivna i förskolan hösten 2017, medan motsvarande andel för barn med utländsk bakgrund¹ var knappt 79 procent. Stora variationer i graden av deltagande finns också mellan olika bostadsområden.

---

¹ Med utländsk bakgrund avses här barn födda utomlands eller barn födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

För att föräldrar ska välja att ha sina barn i förskola krävs kunskap om, förtroende för och förståelse för förskoleverksamheten. Utrikes födda föräldrar har ofta liten eller ingen erfarenhet av förskoleverksamhet, en okunskap som kan leda till att föräldrar medvetet undviker att, eller inte vet att de kan, sätta sina barn i förskola.

Öppen förskolan – en arena för etablering

Sammanfattningsvis visar kunskapsöversikten att det både finns behov av insatser för att främja utrikes födda kvinnors etablering och ett ökat deltagande i förskolan för barn med utländsk bakgrund. Den visar också att den öppna förskolan, genom sina fria arbetsformer, upparbetade samarbeten samt inriktning mot nyblivna föräldrar (i praktiken främst kvinnor) och barn, är en lämplig arena för att arbeta med målgrupperna. Detta då den öppna förskolan kan adressera flera olika behov samtidigt. Den öppna förskolan kan både erbjuda ett socialt sammanhang och konkreta insatser till kvinnorna. När en person eller en familj på så sätt får stöd och utvecklas inom flera områden kan effekten bli stor.

1. Inledning

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har skrivit en överenskommelse med regeringen gällande öppen förskola som samordnar insatser för språkträning och annat stöd för integration i samhälls- och arbetslivet. Syftet med överenskommelsen är att utveckla verksamheter som kan påskynda etableringen för utrikes födda kvinnor och öka deltagandet i förskolan bland nyanlända barn och barn med utländsk bakgrund. En del i arbetet är att förstå vilken funktion den öppna förskolan kan ha för kvinnors möjligheter till etablering samt barns möjligheter att genom förskolan få en god start i livet. Därför krävs kunskap om förutsättningar och behov hos utrikes födda kvinnor och deras barn. SKL har bitt Spira utvärdering att ta fram denna kunskapsöversikt, som sammanfattar erfarenheter och slutsatser från befintliga kunskapsunderlag på området.

Till grund för kunskapsöversikten ligger en rad studier, rapporter och forskningssammanställningar inom områdena utrikes födda kvinnors etablering samt förskole deltagande för barn till utrikes födda föräldrar. Relevanta källor har identifierats med hjälp av ämnessakkunniga på SKL och andra utredare inom området.

Kunskapsöversikten består övergripande av två delar. Den första delen handlar om utrikes födda kvinnors etablering och den andra delen handlar om barn med utländsk bakgrund, med fokus på förskolans betydelse. I rapportens avslutande kapitel sätts slutsatserna från kunskapsgenomgången i relation till den öppna förskolans verksamhet för att påskynda etablering.

1.1 Målgruppen utrikes födda kvinnor

En av de två målgrupperna för överenskommelsen mellan SKL och regeringen är utrikes födda kvinnor. Det är en mycket stor målgrupp. I Sverige idag bor en knapp miljon kvinnor som är födda utanför Sveriges gränser. Inom denna stora grupp finns människor med mycket olika förutsättningar. De flesta utrikes födda kvinnor kommer från Finland, Syrien och Irak. Bland dem som invandrat till Sverige sedan 2011 är Syrien, Somalia och Irak de vanligaste födelseländerna.² På aggregerad nivå tar det betydligt längre tid för kvinnor än för män att etablera sig på arbetsmarknaden. Det finns även en rad bakomliggande faktorer, som innebär att kvinnor sammantaget har sämre förutsättningar än män att nå etablering.

---

² SCB:s befolkningsstatistik

I den här rapporten beskrivs vad studier på området säger om dessa förutsättningar och behov hos utrikes födda kvinnor. I kunskapsöversikten kan vissa uppgifter handla specifikt om nyanlända medan andra uppgifter handlar om hela målgruppen, beroende på vilka studier som varit tillgängliga.³ Situation, förutsättningar, hinder och lämpliga åtgärder är delvis gemensamma mellan utrikes födda kvinnor och män, även om utmaningarna kan var särskilt stora för kvinnor. Andra faktorer är specifika för kvinnor. I redogörelsen nedan tydliggörs i respektive avsnitt vilken delmålgrupp som behandlas samt vilka faktorer som till stor del är gemensamma med män och vilka som är specifika för kvinnor.

1.2 Målgruppen barn med utländsk bakgrund

Den andra målgruppen för överenskommelsen är barn med utländsk bakgrund⁴. Precis som målgruppen utrikes födda kvinnor så är detta en stor målgrupp som har mycket skiftande förutsättningar. För målgruppen kvinnor adresserar överenskommelsen och därmed kunskapsöversikten, etablering i ett brett perspektiv. För målgruppen barn adresseras istället förskolan specifikt. Detta då förskolan är den arena som har överlägset störst inverkan på små barns integration och livschanser.

De allra flesta barn går i förskola, även om det bland barn med utländsk bakgrund är en något större andel som står utanför förskolan, jämfört med barn med svensk bakgrund. Samtidigt visar forskning att förskolan kan ha mycket positiva effekter på barns utveckling, förutsatt att verksamheten fungerar väl. I rapporten redogörs för vad studier säger om förskolans betydelse, samt vad som kan vara hinder eller framgångsfaktorer för en välfungerande förskole tid.

---

³ De öppna förskoleverksamheter som omfattas av överenskommelsen mellan SKL och regeringen arbetar till stor del med nyanlända, men även med andra som inte kommit in på arbetsmarknaden eller är i reguljära studier, trots att de varit en längre tid i Sverige.

⁴ Med utländsk bakgrund avses här barn födda utomlands eller barn födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

2. Förutsättningar för kvinnors etablering

I det här kapitlet redovisas kunskap om förutsättningarna för utrikes födda kvinnors etablering i samhälls- och arbetsliv. Etablering i samhälls- och arbetsliv handlar om konkreta aspekter som att få ett arbete och försörja sig själv, men också om bredare och mer svårfångade aspekter som att kunna navigera i det svenska samhället och en känsla av att höra till i det nya landet.⁵ Etablering i samhällslivet och arbetslivet är nära sammanknutna. Ett arbete ger bättre förutsättningar för deltagande även i andra delar av samhällslivet. Likaså kan faktorer som påverkar möjligheterna att få ett arbete, såsom nätverk, hälsa, kontakt med samhällsaktörer samt normer och värderingar också vara viktiga delar i ett deltagande i samhällslivet.

En individs möjligheter att etablera sig påverkas både av individuella förutsättningar och av faktorer på samhällsnivå. På samhällsnivå påverkar regelverk och andra förutsättningar inom utbildningssystemet, arbetsmarknad och socialförsäkring. Exempel på påverkande faktorer är efterfrågan på arbetskraft, kompetenskrav på arbetsmarknaden, förekommande diskriminering samt tillgång till förskoleplatser. De verksamheter som står i fokus här har inte möjlighet att påverka regelverk eller andra förutsättningar på samhällsnivå, däremot kan de potentiellt stärka de individuella förutsättningarna. Den redogörelse som följer i det här kapitlet är därför fokuserad på individuella förutsättningar som utgör hinder eller möjligheter för kvinnors etablering. Inledningsvis ges en bakgrund om kvinnors etablering på arbetsmarknaden.

2.1 Etablering på arbetsmarknaden tar längre tid för kvinnor

Utrikes födda, och i synnerhet utomeuropeiskt födda arbetar i lägre grad än inrikes födda. Detta gäller både män och kvinnor, även om andelen förvärvsarbetande har stigit tydligt i samtliga grupper under 2010-talet.⁶

2017 var 84 respektive 85 procent av *inrikes födda* kvinnor och män i åldern 20–64 år förvärvsarbetande⁷, medan motsvarande andel *utrikes födda* var 59 procent för utrikes födda kvinnor och 65 procent för utrikes födda män. För *utomeuropeiskt födda* kvinnor och män var motsvarande andelar 55 respektive 61 procent.

---

⁵ SOU 2012:69

⁶ Uppgifterna i det här avsnittet är hämtade från SCB:s registerdata för integration.

⁷ För att klassificeras som förvärvsarbetande krävs i den här statistiken att personen har en löneinkomst som överstiger ett skattat gränsvärde, alternativt deklarerat för aktiv näringsverksamhet under det aktuella året. Gränsvärdet som avgör om en anställd person är förvärvsarbetande eller inte skattas enligt en modellbaserad metod. Syftet är att hitta ett gränsvärde, en nivå av löneinkomst, som så långt det är möjligt, motsvarar den internationella arbetsorganisationens (ILO) definition av sysselsättning. Personer som har en löneinkomst som är högre än gränsvärdet antas vara förvärvsarbetande.

Skillnaderna i förvärvsfrekvens mellan utrikes födda män och kvinnor är som störst en kort tid efter migrationen till Sverige. När vi jämför gruppen utrikes födda kvinnor med gruppen utrikes födda män är skillnaderna i förvärvsfrekvens 18 procentenheter efter 2–3 år. Efter 10 år eller mer är skillnaden ca 1 procentenhet.

För personer med förgymnasial utbildning kvarstår dock en större könsskillnad efter 10 år, även om den även här minskar. Bland personer med förgymnasial utbildning är skillnaden 23 procentenheter efter 2–3 år och 11 procentenheter efter 10 år. Likaså, om vi avgränsar statistiken till s.k. LUA-områden⁸ så kvarstår i många fall en könsskillnad även efter tio år. Bland utrikes födda personer med eftergymnasial utbildning som varit i Sverige 10 år eller mer förvärvsarbetar istället kvinnor i högre utsträckning än män: 81,9 procent jämfört med 79,5 procent.

Diagram 1. Skillnad i förvärvsfrekvens mellan män och kvinnor, uppdelat på utbildningsnivå och vistelsetid

I diagrammet anges skillnaden mellan mäns och kvinnors förvärvsfrekvens i procentenheter. Positiva tal betyder högre förvärvsfrekvens för män. Uppgifterna avser 2017.

⁸ LUA-områden är en benämning på utsatta bostadsområden. LUA är en förkortning för lokalt utvecklingsavtal. Detta var avtal mellan regeringen och berörda kommuner under perioden 2008-2011, som syftade till att förbättra livsvillkoren i områdena, bland annat genom minskad arbetslöshet och kriminalitet.

Motsvarande bild framkommer om vi tittar på andel som varken förvärvsarbetar eller studerar. Bland utrikes födda är det efter 2–3 år i Sverige 6,5 procentenheter fler kvinnor än män som varken förvärvsarbetar eller studerar. Efter 10 år eller mer finns ingen skillnad mellan kvinnor och män.

Sammanfattningsvis visar statistiken att det tar längre tid för utrikes födda kvinnor att etablera sig på arbetsmarknaden än för utrikes födda män. Efter tio års vistelsetid är dock könsskillnaderna i gruppen utrikes födda totalt nästan utjämnade. Däremot kvarstår betydande skillnader bland personer med låg utbildningsnivå samt bland personer som bor i s.k. LUA-områden.

2.2 Språkkunskaper

Det finns en stor konsensus bland forskare och praktiker om att kunskaper i svenska språket är avgörande för möjligheten att etablera sig i samhälls- och arbetsliv. Kunskaper i svenska krävs av de flesta arbetsgivare samtidigt som ytterst få personer har kunskaper i svenska före sin ankomst till Sverige. Språkkunskaper är också viktiga för att kunna kommunicera med förskola, skola och andra samhällsaktörer. OECD beskriver i en aktuell rapport att språkkunskaper är den enskilt viktigaste färdigheten för flyktingar som ska etablera sig i samhälls- och arbetsliv.⁹ Likaså beskriver kommunala tjänstemän i flera svenska studier bristande språkkunskaper som det största hindret för nyanlända kvinnors och mäns möjligheter att få ett arbete.¹⁰

Språkkunskaper är nyckel till deltagande och fortsatt utveckling

Kunskaper i svenska språket är en nyckel för att en person ska kunna använda sin övriga kompetens. Särskilt i yrken som innebär mycket kundkontakter, såsom i servicesektorn, blir övriga kvalifikationer oanvändbara utan förmågan att kommunicera på svenska.¹¹ Erfarenheter från Danmark visar också att bristande språkkunskaper är en anledning till att vissa utrikes födda kvinnor inte söker relevanta utbildningar, eftersom de är osäkra på om de har språkliga förutsättningar att klara av den önskade utbildningen.¹² Flera studier indikerar också att språkkunskaper har större betydelse för kvinnor än för män vad gäller möjligheter till arbete och självförsörjning.¹³ En möjlig förklaring är att fler kvinnor har låg utbildningsnivå och begränsad arbetslivserfarenhet.

---

⁹ OECD 2018

¹⁰ Statskontoret 2018, SOU 2012:69

¹¹ Nordiska ministerrådet 2018

¹² Statskontoret 2018

¹³ OECD 2018 samt Nordiska ministerrådet 2018

Hindren för att lära sig språket är fler för kvinnor

OECD beskriver vidare att kvinnor som invandrat som flyktingar till Sverige har sämre språkkunskaper än män.¹⁴ Samtidigt blir fler kvinnor än män, godkända i SFI. Detta kan tyckas motsägelsefullt, men kan ses mot bakgrund av att män ofta avbryter SFI-studierna för arbete samt generellt har en högre förvärvsfrekvens än kvinnor, vilket också främjar språkinläring. Män har också i högre grad än kvinnor nätverk med inrikes födda (se avsnitt 2.5 nedan) Det tar vidare längre tid för kvinnor än för män att slutföra SFI-studierna, då kvinnor både påbörjar studier senare och oftare gör långa avbrott på grund av föräldraledighet. (Se avsnitt 2.6 nedan)¹⁵

2.3 Erfarenheter och kompetens

I studerade rapporter framkommer att arbetslivserfarenhet och relevant kompetens, bredvid språkkunskaper, är det som är mest avgörande för möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknaden ställer höga krav på relevant och känd kompetens

I Sverige ställs generellt höga kompetensmässiga krav på arbetsmarknaden. För personer med kort eller ingen utbildning kan trösklarna in på arbetsmarknaden därför vara höga.¹⁶ För många kan också värdet av den kompetens som förvärvats i hemlandet minska i och med migrationen. Detta då kompetensen kanske inte ses som relevant eller direkt överförbar till en svensk kontext. Möjligheterna att validera kompetens förvärvad i utlandet har också varit varierande och för vissa yrken bristfälliga. Erfarenheter från Danmark tyder på att möjligheten till sysselsättning ökar om utrikes födda kvinnor skaffar sig en ny inhemsk utbildning.¹⁷ Att avsaknad av relevant kompetens och erfarenhet bedöms vara ett av de största hindren för etablering handlar således både om faktisk kompetens i form av utbildning och arbetslivserfarenhet, och om bristande möjligheter att föra över kompetens som förvärvats i andra länder till den svenska arbetsmarknaden.

Stora regionala skillnader – vissa kvinnor saknar både utbildning och arbetslivserfarenhet

Personer födda utanför Europa har generellt en lägre utbildningsnivå än inrikes födda och personer födda i Europa. Skillnaderna mellan olika födelseregioner är stora, där personer födda i EU (utom Norden) har högst utbildningsnivå och personer födda i Afrika har lägst. Kvinnor födda i Europa och Asien har vidare generellt en högre utbildningsnivå än män från samma region medan kvinnor födda i Afrika generellt har lägre utbildningsnivå än män.¹⁸ Personer som kommit som flyktingar har generellt en lägre utbildningsnivå än andra migranter, och andelen lågutbildade är betydligt högre än i andra grupper.¹⁹ Bland kvinnor

---

¹⁴ OECD 2018

¹⁵ SCB:s statistikdatabasen

¹⁶ Se bl.a. Nordiska ministerrådet 2018, Statskontoret 2018 och SOU 2012:69

¹⁷ Statskontoret 2018

¹⁸ SCB:s register Befolkningens utbildning version 20190101

¹⁹ OECD 2018

upp till 45 år som skrivits in i etableringen sedan januari 2011 till mitten av mars 2017 har 54 procent som mest förgymnasial utbildning.²⁰

Kvinnor som kommer från länder där kvinnors deltagande i arbetskraften är lågt har i många fall också begränsade arbetslivserfarenheter.²¹

2.4 Hälsa och egenmakt

En viktig förutsättning för deltagande i både arbetsliv och samhällsliv är en god hälsa, både fysisk och psykisk, samt egenmakt (här definierat som känsla av makt över sin egen ekonomi, hälsa och privatliv).

Ohälsa och bristande känsla av egenmakt kan hindra förvärvsarbete och sänka motivation

Hälsa, egenmakt och deltagande i samhällslivet är faktorer som i hög grad påverkar varandra, där positiva eller negativa spiraler lätt skapas. Deltagande i samhällslivet kan förbättra hälsa och öka egenmakten. Samtidigt riskerar ohälsa och bristande egenmakt att leda till isolering och ett socialt utanförskap. Hälsoproblem kan vidare vara ett konkret hinder för deltagande i arbetslivet och dessutom minska motivationen till att söka anställning.²²

Även bristande egenmakt och framtidstro kan leda till att personer inte söker arbete. I en brittisk studie av kvinnor utanför arbetskraften konstateras att valet att inte söka arbete kan handla mer om bristande självförtroende än om faktiska formella hinder.²³ Slutsatsen att självförtroende och framtidstro påverkar etableringen stärks av att aktörer som arbetar med målgruppen upplever att nyanlända är mer motiverade till att söka jobb än de som varit bosatta i landet en längre tid utan att etableras. De lyckas också bättre med att etablera sig på arbetsmarknaden.²⁴

---

²⁰ Wickström Österwall 2017

²¹ Statskontoret 2018

²² Statskontoret 2018

²³ Dyke och James, 2009 i SOU 2012:69

²⁴ Statskontoret 2018

Utrikes födda kvinnor har sämre hälsa än andra grupper

Oavsett om vi jämför olika aspekter av självupplevd hälsa (främst psykisk hälsa) eller ohälsotal²⁵ så framkommer att utrikes födda kvinnor har sämre hälsa än både inrikes födda kvinnor och män samt utrikes födda män. Exempelvis, 24 procent av utomeuropeiskt födda kvinnor har en självskattad psykisk hälsa som klassificeras som nedsatt enligt ett sammanvägt index²⁶. Motsvarande andel är bland utomeuropeiskt födda män 18 procent och bland inrikes födda kvinnor/män 19/13 procent.²⁷ Enligt en rapport från Socialstyrelsen 2015 beräknas ungefär 20–30 procent av asylsökande flyktingar i Sverige lida av någon form av psykisk ohälsa.²⁸

Dessutom finns studier som visar att utrikes födda i större utsträckning än inrikes födda avstår från att söka vård trots att behov finns. I en studie från 2004 uppger 23 procent av utrikes födda att de undvikit att söka vård trots behov mer än en gång, jämfört med 11 procent av inrikes födda. Lågt förtroende, dålig tillgänglighet och ekonomiska orsaker uppgavs vara de vanligaste orsakerna till att man inte sökt vård.²⁹

Migranter utsätts för många riskfaktorer för ohälsa

Att migranter generellt har sämre hälsa än inrikes födda kan förklaras av att de utsätts för fler riskfaktorer för ohälsa än andra. Många nyanlända har upplevt trauma, tortyr och separation. Detta, liksom en osäkerhet och ovisshet, bland annat till följd av en utdragen asylprocess, påverkar hälsan negativt.³⁰ Andra faktorer som påverkar hälsan och som kan vara utmanande den första tiden i Sverige är förståelse för det svenska samhället, sociala relationer, nätverk och boendesituationen.

Likaså kan längre perioder utanför arbetsmarknaden leda till isolering samt sämre självförtroende och självkänsla, vilket är nära kopplat till ohälsa och social arbetsoförmåga.³¹

---

²⁵ Ohälsotalen är ett mått på hur stor andel som uppbär sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, sjukersättning, aktivitetsersättning och rehabiliteringsersättning. Även här visar en jämförelse att kvinnor i högre grad än män bidrar till ohälsotalen. Då delar av målgruppen inte har rätt till de ersättningsslag som ingår i ohälsotalen, utan är hänvisade till försörjningsstöd, redovisas inte detta mer i detalj. Källa: SCB:s statistikdatabasen.

²⁶ För att mäta psykiskt välbefinnande användes frågeinstrumentet GHQ12 (General Health Questionnaire) som beskriver psykiskt välbefinnande och mäter psykiska reaktioner av påfrestningar snarare än psykisk ohälsa. I 2016 års undersökning har antalet frågor i instrumentet minskats från 12 till 5, och kallas det därför GHQ5 fortsättningsvis. Källa: Folkhälsomyndighetens Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor.

²⁷ Folkhälsomyndighetens Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor. Folkhälsodata 2018.

²⁸ Källa: Socialstyrelsen 2015. Det är svårt att säga vilken den vanligaste diagnosen är. De forskningsstudier som finns har endast undersökt delar av gruppen och fokuserat på vissa diagnoser, till exempel posttraumatisk stress syndrom (PTSD), depression eller ångesttillstånd.

²⁹ Westin et al. (2004)

³⁰ Sveriges kommuner och landsting 2015

³¹ MILSA 2015, SOU 2012:69

2.5 Nätverk

Förutsättningarna för att etablera sig i samhälls- och arbetsliv påverkas vidare av en individs sociala nätverk. I flera studier bedömer kommunala tjänstemän att brist på nätverk är ett centralt hinder för utrikes födda kvinnors etablering.³²

Tillgång till ett nätverk kan fylla flera funktioner och öka möjligheterna till etablering

Tillgången till ett socialt sammanhang är positivt utifrån ett hälsoperspektiv och kan ses som en viktig beståndsdel i en etablering i samhällslivet. Om nätverket omfattar personer som talar svenska och är etablerade på arbetsmarknaden är det också betydelsefullt för möjligheterna att lära sig språket och att hitta en anställning.³³

Betydelsen av nätverk tycks vara störst för lågutbildade utrikes födda, då personer med högre utbildning generellt är skickligare än lågutbildade på att hitta jobb genom formella metoder.³⁴ En tysk studie indikerar också att betydelsen av nätverk med inrikes födda är större för kvinnor än för män. I studien framkommer att kvinnor som immigrerat som flyktingar och som varje vecka har kontakt med tyskar har 12 procentenheters större sannolikhet att få anställning än de som saknar sådan kontakt med tyskar. Motsvarande samband fanns inte för män.³⁵

Ett flertal studier visar att utrikes födda har ett mindre utvecklat nätverk än inrikes födda. Forskning tyder också på att inrikes födda oftare har personer med kvalificerade yrken i sina nätverk än invandrare från icke-västliga länder.³⁶ Studier från Tyskland och Österrike pekar också på att kvinnor i lägre utsträckning än män har kontinuerliga kontakter med inrikes födda.³⁷

2.6 Kontakt med samhällsaktörer och deltagande i insatser

Alla de områden som beskrivs i det här kapitlet kan potentiellt påverkas av om individerna har kontakt med samhällsinstitutioner och deltar i de insatser som erbjuds.

Tidigt deltagande i relevanta insatser främjar etablering

Effektiviteten i de insatser som erbjuds nyanlända och andra som inte är etablerade på arbetsmarknaden varierar. Sammantaget ökar dock deltagande i insatser möjligheterna att få ett arbete. Grundläggande utbildning och språkutbildning är två typer av insatser som enligt OECD har stor effekt på möjligheten till arbete.³⁸ Siffror från 2018 visar att andelen som tidigt deltar på arbetsmarknaden efter genomförda etableringsinsatser ökar. Ökningen tycks vara särskilt

---

³² Statskontoret 2018 samt SOU 2012:69

³³ Statskontoret 2018

³⁴ Statskontoret 2018

³⁵ OECD 2018

³⁶ Joyce 2015, OECD 2018 och Statskontoret 2018

³⁷ OECD 2018

³⁸ OECD 2018

stor bland lågutbildade kvinnor, en grupp som har mycket svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.³⁹

Den statliga AKKA⁴⁰-utredningen från 2012 visar vidare att det finns ett starkt samband mellan tid till insats och sannolikheten att vara sysselsatt. Sannolikheten att vara sysselsatt minskar successivt för varje år en nyanländ person är inskriven hos Arbetsförmedlingen utan att ha deltagit i en arbetsmarknadspolitisk åtgärd.⁴¹ Att veta hur man som invånare kan ta kontakt med olika samhällsaktörer samt vilket stöd de erbjuder och vilken verksamhet de bedriver är också i sig grundläggande aspekter av att vara etablerad i samhällslivet.

Grupper i utanförskap saknar kontakt med samhällets aktörer

De flesta utrikes födda kvinnor har kontakt med samhällets institutioner. Det finns dock individer och grupper som står utanför systemet och saknar den kontakten. I ett pilotprojekt riktat till utrikes födda kvinnor i utanförskap som Arbetsförmedlingen genomförde för ett antal år sedan konstaterades att bristande kontakt med Arbetsförmedlingen och andra centrala aktörer var ett av de främsta hindren för etableringen. Kvinnor som deltog i pilotprojektet ville arbeta, men hade saknat kontakt med aktörer som kan hjälpa dem.⁴²

Kvinnors deltagande i insatser skiljer sig från mäns

Vad gäller deltagandet i insatser⁴³ skiljer sig kvinnor från män på flera sätt. För det första påbörjar kvinnor generellt sett insatserna senare än män. I AKKA-utredningen från 2012 visas att kvinnor registrerade sig senare än männen på Arbetsförmedlingen, att de påbörjade sitt deltagande i SFI senare och att reguljära studier påbörjades senare än för männen. Utredningen påpekar att detta är särskilt problematiskt eftersom den första tiden i Sverige kan ses som en investeringsperiod, då grunden för ett hållbart deltagande i det nya landets arbets- och samhällsliv ska läggas eller förstärkas.⁴⁴

För det andra har kvinnor ett mer begränsat deltagande i insatser. Arbetsförmedlingens egen analys av kvinnors deltagande i etableringen visar att nyanlända kvinnor i lägre utsträckning än män kommer till Arbetsförmedlingen och skrivs in i etableringen. Kvinnor har dessutom oftare etableringsplan på deltid (oftast på grund av föräldraledighet). De är också oftare än män förhindrade att delta i aktiviteter (även detta på grund av föräldraledighet samt ohälsa) samt gör avbrott till följd av vård av barn eller bristande hälsa. Män avbryter istället deltagandet i insatserna för arbete.⁴⁵

För det tredje deltar kvinnor i andra typer av insatser än män. Män är i majoritet i arbetsmarknadsnära insatser, såsom arbetsmarknadsutbildning, förberedande

---

³⁹ OECD 2018

⁴⁰ Ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare

⁴¹ SOU 2012:69

⁴² SOU 2012:69

⁴³ Befintliga källor rör här etableringsinsatser

⁴⁴ Se SOU 2012:69

⁴⁵ Wickström Östervall 2017, Sveriges kvinnolobby 2017, Nordiska ministerrådet 2017

utbildning, arbetspraktik och subventionerade anställningar. Kvinnor deltar i större utsträckning i hälsofrämjande insatser, rehabilitering och insatser som handlar om att klargöra arbetsförutsättningar.⁴⁶

2.7 Ansvar för små barn

En omständighet som påverkar många kvinnors förutsättningar för etablering är ett omfattande ansvar för familjen, och då främst omsorg om små barn, som inte börjat skola eller förskola.

Huvudansvar för små barn kan innebära en försenad etableringsprocess

Att ha huvudansvar för små barn påverkar möjligheterna till etablering främst genom att det begränsar deltagandet i utbildning, arbete samt andra arbetsmarknadspolitiska insatser. Detta påvisas i studier från flera olika länder. Som beskrevs i förra avsnittet inskränks kvinnors deltagande i etableringsinsatser på flera olika sätt. Den viktigaste förklaringen till detta är just ansvar för barnen, främst då föräldraledighet kan medföra en senare start och långa uppehåll. Långa och ibland upprepade föräldraledigheter försenar på så sätt språkinläring och etablering.⁴⁷ I de fall barn i förskoleåldern inte går i förskolan förlängs tiden som kvinnans deltagande i utbildning och arbete begränsas ytterligare.

Många nyanlända får barn den första tiden i Sverige

Majoriteten av nyanlända kvinnor i arbetsför ålder är också i barnafödande ålder.⁴⁸ Utrikes födda får i genomsnitt något fler barn än inrikes födda (2,21 barn per kvinna jämfört med 1,82 barn per kvinna).⁴⁹ Samtidigt har de flesta kvinnor som kom till Sverige som skyddsbehövande eller anhöriginvandrare 2000 och 2005 fortfarande ett eller två barn. Endast ett fåtal har fem barn eller fler.⁵⁰ Det finns också studier från flera länder som visar att födelsetalen bland flyktingar går upp åren efter ankomsten till mottagarlandet, vilket sannolikt kan kopplas till den osäkerhet som finns inför och under flykten, som gör att barnafödande skjuts upp.⁵¹ Det är kvinnor som tar ut den största delen av föräldraledigheten.⁵² Enligt en aktuell studie från OECD har kvinnor med barn lägre sannolikhet att ha anställning än kvinnor utan barn, medan det omvända gäller för män.⁵³

När barnen blivit två år går de flesta i förskolan, vilket underlättar kvinnors deltagande i utbildning, arbete samt andra arbetsmarknadspolitiska insatser. Barn till utrikes födda har dock ett något lägre deltagande i förskolan än barn till inrikes födda. (se avsnitt 4.1 nedan).

---

⁴⁶ Wickström Östervall 2017, Sveriges kvinnolobby (2017)

⁴⁷ Statskontoret 2018

⁴⁸ Nordiska ministerrådet 2018

⁴⁹ Statskontoret 2018

⁵⁰ Invandrare från västländer (Europa, Oceanien och Nordamerika) har exkluderats från gruppen övriga anhöriginvandrare. Källa: SOU 2012:69, figur 2.2

⁵¹ OECD 2018, Statskontoret 2018

⁵² Statistik från Försäkringskassan.

⁵³ OECD 2018

2.8 Normer och värderingar

Normer och värderingar kan potentiellt påverka samtliga faktorer som tidigare beskrivits, då de formar en individs agerande i olika sammanhang. En positiv inställning till förvärvsarbete är exempelvis en förutsättning för att en person ska ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Etablering i samhällslivet i stort handlar också mycket om värderingar, där känslan av tillhörighet till Sverige är en central aspekt.

Majoriteten känner sig hemma i Sverige – men kvinnor i något lägre grad än män

Sverige är ett värderingsmässigt ”extremt” land, om man jämför med övriga länder i världen, och skiljer sig stort från många migranternas ursprungsländer. En nyligen genomförd Migrant World Values Survey⁵⁴ visar att personer som immigrerat till Sverige närmar sig svenska värderingar inom många områden och därmed avviker från de värderingar som dominerar i de egna ursprungsländerna.⁵⁵ Den visar också att en majoritet känner sig hemma i Sverige och att personer som migrerat till Sverige i genomsnitt känner större samhörighet med Sverige än med sitt ursprungsland⁵⁶. Enligt studien känner sig dock kvinnor mindre hemma i Sverige än män.⁵⁷

Många anser att kvinnor bör arbeta, men ansvar för små barn begränsar

Generellt visar studier att utrikes födda kvinnor och män principiellt är positiva till arbete och ser arbetets fördelar, såväl de som söker arbete och de som står utanför arbetslivet. Äldre studier indikerar också att utrikes födda kvinnor och män söker arbete mer intensivt än inrikes födda. I inställningen till det egna arbetet framkommer ingen skillnad mellan könen. Utrikes födda anger vidare oftare att de upplever ett socialt tryck att arbeta än vad inrikes födda gör.

För kvinnor med små barn är situationen delvis en annan. En norsk studie visar att de allra flesta, oavsett födelseland, anser att kvinnor bör förvärvsarbeta innan de får barn och efter att yngsta barnet börjar skolan. Däremot finns tydliga skillnader mellan olika ursprungsländer i synen på i vilken utsträckning kvinnan bör arbeta när barnen är små. Andelen som anser att kvinnor med barn under fyra år bör vara hemma på heltid varierar mellan 60 och 10 procent, beroende på ursprungsland. I samtliga grupper är det betydligt vanligare att anse att kvinnan kan arbeta deltid än heltid under småbarnsåren. Även utbildningsnivå har betydelse. Personer med hög utbildning anser i lägre utsträckning än andra att kvinnan bör vara hemma på heltid. Studien påvisade också en förändring över tid. Invandrade män blev mer benägna att tycka att kvinnor kan arbeta utanför hemmet under småbarnsåren ju längre tid de bott i Norge?

---

⁵⁴ Urvalet till studien har skett från tre olika grupper: i samband med SFI-undervisning, på gymnasiet utbildning i svenska för invandrare och efter särskild inbjudan. Huvudsakligen består den senare gruppen av migranter som har kommit till Sverige år 2013 eller tidigare. Genom dessa tre urval nåddes dels många nyanlända i alla åldrar, dels ungdomar, samt migranter som har bott i Sverige en längre tid och som ofta är äldre.

⁵⁵ Migrant World values survey 2019

⁵⁶ På en skala mellan 1-10, där 1=ursprungslandet och 10=Sverige så är det genomsnittliga svaret 7,33.

⁵⁷ 57 procent av kvinnorna och 62 procent av männen svarar ”Ja, mycket” på frågan ”Känner du dig hemma i Sverige?”

Motsvarande samband mellan vistelsetid och inställning till kvinnors arbete när barnen är små fanns dock inte för de tillfrågade kvinnorna.⁵⁸

I Migrant World Values Survey framkommer att personer som migrerat till Sverige och som deltar i studien skiljer sig tydligt från majoritetsbefolkningen vad gäller synen på kön och familj. Många migranter i studien anser att männen bär huvudansvar för försörjningen av familjen. 65 % av respondenterna i Sverige anger att det helt eller delvis är sant att det är mannens ansvar att försörja familjen. Många anser också att kvinnors jämställdhet gått för långt i Sverige. Samtidigt visar en norsk studie att en stor majoritet (ca 80 %) av både män och kvinnor som migrerat som flyktingar anser att båda parter bör bidra ekonomiskt till hushållet och att även ansvar för hushållet bör delas mellan makarna.⁵⁹ Synen på kvinnors och mäns roller och ansvar kan sägas handla om både en intern dimension, exempelvis en självbild kopplad till att vara hustru och mamma och om en extern dimension, såsom social kontroll från omgivningen.⁶⁰

2.9 Utredarens kommentarer

Genomgången i det här kapitlet visar att utrikes födda kvinnor som grupp har sämre förutsättningar för etablering på en rad områden, jämfört med såväl utrikes födda män som inrikes födda kvinnor och män. Utrikes födda kvinnor är dock en mycket heterogen grupp, där förutsättningarna varierar individuellt, och därutöver kan kopplas till andra faktorer såsom ursprungsregion och utbildningsnivå. På flera områden saknas mer detaljerade uppgifter om hur förutsättningarna skiljer sig beroende på ursprungsregion och/eller utbildningsnivå. Baserat på de uppgifter som finns kan vi dock se tendenser till att lågutbildade kvinnor samt kvinnor som kommer från länder utanför Europa med traditionella könsroller och ett begränsat kvinnligt arbetsmarknadsdeltagande har mer utmanande förutsättningar när det kommer till etablering.

Genomgången visar att dessa kvinnor tenderar att både ha ett sämre utgångsläge (i form av lägre utbildning och mer begränsade arbetslivserfarenheter) och omständigheter som gör det svårare att ta steg i riktning mot etablering (i form av sämre hälsa, mindre utvecklat nätverk, en något mindre känsla av tillhörighet samt värderingar som åtminstone delvis främjar hemmavarande).

De förutsättningar som beskrivits här är i hög grad ömsesidigt påverkande. Exempelvis, värderingar om att kvinnor har huvudansvar för de små barnen leder till ett försenat och mer begränsat deltagande i utbildning och arbetsmarknadsinsatser, vilket försvårar språkinläring och minskar nätverk samt innebär risk för ökad ohälsa. Ohälsa försvårar i sin tur deltagande i insatser. Bristande språkkunskaper gör det vidare svårt att utveckla nätverk och att delta i relevanta utbildningar.

---

⁵⁸ SOU 2012:69

⁵⁹ OECD 2018

⁶⁰ Nordiska ministerrådet 2018

3. Utvecklingsbehov i insatser för kvinnor

Hur möter då samhällets aktörer dessa komplexa förutsättningar hos utrikes födda kvinnor och inom vilka områden finns utvecklingsbehov? I studerade rapporter återkommer några centrala utvecklingsområden i de insatser som idag erbjuds utrikes födda kvinnor.

3.1 Aktörer behöver utveckla kanaler för att nå hela målgruppen

Samhällsaktörer som kommuner och Arbetsförmedling behöver utveckla kanaler för att nå alla personer i målgruppen utrikes födda kvinnor. Nyanlända som har rätt till etableringsinsatser lotsas till de erbjudna insatserna i samband med ankomsten till Sverige. Däremot saknar samhällsaktörer ofta kanaler för att nå personer som inte omfattas av etableringslagen.⁶¹ 30 procent av svarande kommuner anger i en färsk studie från Statskontoret att SFI endast i viss utsträckning eller i lägre utsträckning når ut till målgruppen utomeuropeiskt födda kvinnor. Äldre studier visar på liknande problematik. Där visas att även Arbetsförmedlingen saknar kanaler för att nå arbetslösa som befinner sig utanför systemet och att verksamheten i stort bygger på att arbetssökande själva kommer till Arbetsförmedlingen.⁶² För att en nyanländ person som inte omfattas av etableringslagen eller en person som länge bott i Sverige utan att ha etablerats ska kunna ta del av de insatser som erbjuds behöver hen därför i många fall själv skaffa sig kunskap om att insatsen finns och var information ska sökas. Flera studier pekar också på att nyanlända har en begränsad tillgång till informella kontaktnät som kan bistå med vägledning och information, vilket gör behoven av ett mer aktivt uppsökande arbete stort.

Trösklarna för kontakt med centrala aktörer som kommun och Arbetsförmedling riskerar dessutom att höjas ju längre tid en person vistas i Sverige med få kontakter utanför den närmaste familjen.⁶³ Kontakten mellan samhällsaktörer och nyanlända försvåras av att information ofta ges skriftligt. Erfarenheter från projekt visar att skriftliga anslag inte är en framgångsrik metod för att nå utrikes födda kvinnor i utanförskap, dels på grund av den mängd information som målgruppen får, dels på grund av bristande kunskaper i svenska.

På lokal nivå bedrivs flera projekt som syftar till att utveckla kommuners uppsökande verksamhet. Framgångsfaktorer har visat sig vara personlig och muntlig information på de platser som kvinnorna besöker i sin vardag, såsom barnavårdscentralen, förskola, skola och vårdcentraler.

Tilliten till samhällsaktörer kan också öka om representanter från kommun eller annan myndighet lyckas skapa fördjupad kontakt och förtroende. Erfarenheter

---

⁶¹ Etableringsprogrammet omfattar nyanlända invandrare mellan 20-64 år med uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande samt deras anhöriga. Andra invandrare, exempelvis anhöriga till svenska medborgare, omfattas däremot inte.

⁶² SOU 2012:69

⁶³ SOU 2012:69

från projekt indikerar också att personer med bakgrund i samma regioner som målgruppen kan ha lättare att skapa detta förtroende och därmed nå en större målgrupp. Det har också visat sig framgångsrikt att sprida information om olika insatser via informella, lokala nätverk.⁶⁴

3.2 Insatser behöver anpassas efter individuella behov

De insatser som erbjuds nyanlända behöver i högre grad anpassas efter individuella behov. Bland andra Riksrevisionen har konstaterat att etableringsinsatser brister särskilt i anpassning till nyanlända kvinnors behov.⁶⁵ Insatserna utgår i för liten utsträckning från individens förmågor och behov, vilka varierar stort inom målgruppen. En utmaning är att det ofta krävs samordning mellan olika aktörer och insatser för att erbjuda lämpliga insatser, något som ofta brister. I Statskontorets rapport från 2018 poängteras också vikten av att insatserna ges i rätt ordning och vid rätt tillfälle. Det är exempelvis svårt att tillgodogöra sig svenskundervisning om man lider av svår psykisk ohälsa eller har en odiagnostiserad funktionsnedsättning.⁶⁶

Flera rapporter beskriver vidare att formerna för deltagandet i insatser behöver utvecklas på många håll, exempelvis genom möjlighet till deltid och distansundervisning, eller anpassad SFI där barn kan vara med vid undervisningen.⁶⁷ Insatser som särskilt riktar sig till kvinnor bedöms av både OECD och statliga utredningar som relevant. Insatser där endast kvinnor deltar kan möjliggöra deltagande för kvinnor från mer traditionella miljöer. Forskning har också visat att kvinnor får bättre möjligheter att tillgodogöra sig språkträning och andra insatser i grupper med enbart kvinnor jämfört med blandade grupper. Detta bland annat då de i högre grad väljer att konkurrera och ta risker i grupper med enbart kvinnor. Centralt i dessa insatser är att de bedrivs under en inledande och begränsad period samt siktar mot arbete och deltagande i samhället i stort. Det är dock förhållandevis ovanligt att etableringsinsatser är könsspecifika och många för kvinnor relevanta åtgärder är lokala initiativ som drivs i projektform.⁶⁸

3.3 Insatser behöver ha en tydlig koppling till arbetsmarknaden

Insatser som utrikes födda kvinnor deltar i behöver ha en tydlig koppling till arbetsmarknaden. För att insatser till nyanlända och andra utrikes födda på ett effektivt sätt ska kunna bidra till etablering behöver insatserna vara arbetsmarknadsrelevanta, dvs. på ett tydligt sätt bidra till att en person *kommer ett steg närmare arbetsmarknaden*.

För att en person ska närma sig arbetsmarknaden krävs i många fall språkkunskaper och relevanta erfarenheter från den svenska arbetsmarknaden. Språkundervisning i kombination med arbetspraktik, eller andra arbetsmarknadsnära

⁶⁴ Marttila, Anneli et al 2017, Tranquist, Andersson 2017, Sveriges kommuner och landsting 2018, SOU 2012:69

⁶⁵ Riksrevisionen 2015

⁶⁶ Statskontoret 2018

⁶⁷ OECD 2018, Skolinspektionen 2011, SOU 2012:69

⁶⁸ OECD 2018, SOU 2012:69 samt SOU 2012:45

insatser har återkommande bedömts som effektiva insatser som är relevanta för stora delar av målgruppen.

I studier poängteras vikten av att nyanlända tidigt kommer i kontakt med arbetsmarknaden.⁶⁹ Samtidigt är syftet i projekt och insatser som riktar sig särskilt till nyanlända kvinnor ofta social integration snarare än arbetsmarknadsetablering.⁷⁰ Likaså deltar kvinnor i lägre grad än män i arbetsmarknadsnära etableringsinsatser medan de är överrepresenterade i förberedande insatser som syftar till att främja hälsa eller utreda förutsättningar för arbete. Beroende på individens förutsättningar kan dock även mer förberedande insatser vara arbetsmarknadsrelevanta. Mot den bakgrunden kan exempelvis även grundläggande utbildning i många fall vara en effektiv insats. Även utredningar av arbetsförmåga och rehabilitering kan vara relevanta i de fall ohälsa är ett hinder för arbetsmarknadsetablering. Däremot riskerar insatser som *inte* tydligt bidrar till att en person närmar sig arbetsmarknaden istället att leda till inlåsningseffekter som fördröjer inträdet på arbetsmarknaden.⁷¹

3.4 Utredarens kommentarer

I det här kapitlet beskrivs identifierade utvecklingsområden hos de insatser som utrikes födda kvinnor tar del av. Att anpassa insatser efter individers olika behov och förutsättningar beskrivs här som ett av tre centrala utvecklingsområden. Anpassning är samtidigt en central beståndsdel i alla utvecklingsområden.

Att utveckla kanaler för att nå ut till de delar av målgruppen som befinner sig i utanförskap eller av andra skäl inte har kontakt med samhällsaktörer innebär att anpassa verksamheten efter målgruppens varierande förutsättningar. I det sista avsnittet betonas vikten av att insatser tydligt främjar individens väg in på arbetsmarknaden. De insatser som kvinnor tar del av har generellt en mer förberedande karaktär med ett längre avstånd till arbetsmarknaden än de insatser män tar del av. Samtidigt har kvinnor generellt också sämre grundläggande förutsättningar (i form av sämre hälsa och egenmakt), vilket indikerar att det kan vara relevant med en viss könsskillnad i de insatser som erbjuds kvinnor respektive män. Det är dock centralt att även förberedande insatser tydligt syftar till att på lång sikt främja ett inträde på arbetsmarknaden. Det är även centralt med anpassning efter varje individ, så att förberedande insatser verkligen erbjuds på grundval av individens behov och inte på grund av generella tendenser hos kvinnor respektive män.

---

⁶⁹ Statskontoret 2018 samt SOU 2012:69

⁷⁰ Nordiska ministerrådet 2018 samt Sveriges kvinnolobby 2017

⁷¹ SOU 2012:69

4. Förskolan och barn med utländsk bakgrund

Denna andra del av kunskapsöversikten handlar om barn med utländsk bakgrund, med fokus på deltagandet i förskolan. Överenskommelsen mellan SKL och regeringen, som den här kunskapsöversikten tagits fram inom, adresserar just förskole deltagande för barn. Förskolan är också den arena som har störst betydelse för barnens utveckling och förutsättningarna för en god integration och goda livschanser. Nedan redogörs för erfarenheter och slutsatser från studier om förskolans roll som förutsättning för barns utveckling samt identifierade utvecklingsbehov inom verksamheten.

4.1 Förskolan som förutsättning för barns utveckling

Deltagande i förskolan har enligt forskningen ett stort värde för både individ och samhälle. Att tidigt stärka barnens språkliga och sociala utveckling har visat sig värdefullt, bland annat utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv.⁷²

Förskola kan ge flera positiva effekter för barnen

Studier visar att deltagande i förskolan förbättrar förutsättningarna för den fortsatta skolgången. I relationen mellan barn och förskole pedagoger kan barnen få stöd i sin språkliga, kognitiva och sociala utveckling.⁷³ I en aktuell forskningsöversikt från IFAU visas att de som gått i förskola fullföljer gymnasie studier eller motsvarande i högre grad än andra. De utbildar sig också längre och har högre sysselsättning och högre lön. Däremot visar inte genomgången på några tydliga mönster att förskolan påverkar barnens kognitiva färdigheter, hälsa, välbefinnande eller beteende vid cirka 20 års ålder.⁷⁴

En mängd studier visar att deltagande i förskolan är särskilt viktigt för barn med sämre socioekonomiska förutsättningar.⁷⁵ Att börja förskolan tidigt, före fyra års ålder, ses som särskilt gynnsamt för barn i socioekonomiskt utsatta familjer på grund av den tidiga språkinläringen samt att barns första år har stor betydelse för god hälsa senare i livet.⁷⁶ Den tidiga språkinläringen, som främjas i förskolan, är särskilt avgörande för barn till utrikes födda föräldrar som ofta har ett annat hemspråk än svenskan. Den skapar bättre skolberedskap och jämnar ut skillnader som finns vid skolstart mellan barn till inrikes respektive utrikes födda föräldrar.⁷⁷ Förskolan är också en möjlighet att förebygga och motverka beteendeproblem samt tidigt bryta negativa cykler för de barn som ligger i riskzonen för att utveckla sådan problematik.⁷⁸

---

⁷² Dietrichson et al. 2018, Persson 2012

⁷³ Persson 2012, s. 27, Andersson och Sandberg

⁷⁴ Dietrichson et al. 2018

⁷⁵ Dietrichson et al. 2018, Persson 2012 samt Andersson och Sandberg

⁷⁶ Drange 2018, Andersson och Sandberg

⁷⁷ Drange 2018, Kultti et al. 2016

⁷⁸ Persson 2012, Andersson och Sandberg Andersson, SOU 2012:69

Deltagande något lägre bland barn med utländsk bakgrund

Statistik visar att barn till utrikes födda föräldrar deltar i förskolan i något lägre grad än barn till inrikes födda föräldrar. Drygt 84 procent av ett- till femåringarna med svensk bakgrund var inskrivna i förskolan hösten 2017, medan motsvarande andel för barn med utländsk bakgrund⁷⁹ var knappt 79 procent. Deltagandet bland barn med utländsk bakgrund hade ökat med en procentenhet sedan året innan.⁸⁰ Stora variationer finns också mellan olika bostadsområden. Exempelvis visar uppgifter från Stockholms hållbarhetskommision att det år 2015 var 15 procent av två-åringarna i stadens områden med högst socioekonomiskt index (dvs. hög andel invånare med utländsk bakgrund, låg utbildningsbakgrund och låg inkomst⁸¹) som inte var inskrivna i förskolan, medan motsvarande siffra var två procent i områden med lägst socioekonomiskt index.⁸²

Bristande förtroende eller erfarenhet kan vara hinder

För att föräldrar ska välja att ha sina barn i förskola krävs kunskap om, förtroende för och förståelse för förskoleverksamheten. Utrikes födda föräldrar har ofta liten eller ingen erfarenhet av förskoleverksamhet, en okunskap som kan leda till att föräldrar medvetet undviker att, eller inte vet att de kan, sätta sina barn i förskola. För de föräldrar som sedan tidigare har en misstro mot myndigheter kan förskolan uppfattas som en möjlig plattform där myndigheter kan komma att omhänderta barnen.⁸³ Ett stort kulturellt avstånd till majoritetssamhället samt en mer traditionell uppfattning om kvinnors roll i familj och samhälle är andra faktorer som kan påverka familjernas vilja att ansöka om förskoleplats.⁸⁴

4.2 Utvecklingsbehov i förskoleverksamheten

Studier visar också på ett antal utvecklingsbehov, som är avgörande för att öka deltagandet i förskolan bland barn med utländsk bakgrund samt för att förskolan ska få positiva effekter för barnen.

För att främja deltagande behöver information och verksamhet anpassas efter målgruppen

Det finns risk att kommuner inte når ut med sin information till utrikes födda föräldrar för att fel kanaler används, samt att informationen språk- och innehållsmässigt är svårtillgänglig. Studier visar att ett lämpligt första steg är att

---

⁷⁹ Med utländsk bakgrund avses här barn födda utomlands eller barn födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

⁸⁰ Skolverket 2017

⁸¹ Det socioekonomiska indexet beräknas med grund i variablerna vuxna 25-55 år med låg utbildningsbakgrund, barn 1-5 år med utländsk bakgrund samt barnfamiljer med låg inkomst (200000 kr för parhushåll och 160000 för ensamhushåll). Statistiken för variablerna är framtagen 2014-2015. Indexet har applicerats på Stockholms 94 planområden.

⁸² Andersson och Sandberg

⁸³ Andersson och Sandberg

⁸⁴ SOU 2012:69

göra en kartläggning för att få kunskap om vilka barn som inte går i förskolan.⁸⁵ Utifrån denna kunskap kan insatser för att öka deltagandet bli mer träffsäkra.

För att nå de föräldrar som saknar kunskap om förskolan är det viktigt att skapa nätverk för att nå ut med information om förskolan. Att ha en bred samverkan och informationsytter på spridda platser ökar möjligheterna att nå de flesta föräldrarna. Det finns många olika verksamheter som kan fungera som länkar till förskolan: öppna förskolor, medborgarkontor, arbetsmarknadsverksamheter, parklekar, familjecentraler, hembesöksprogram med flera.⁸⁶ Ett exempel på samverkansinsats är att låta förskolor komma på besök på verksamheter där utrikes födda föräldrar och barn vistas, för att på ett avslappnat sätt skapa kontakt mellan förskolepersonal och föräldrar. Den faktiska kontakten med förskolebarn och personal skapar trygghet och förståelse för förskoleverksamheten, och kan därigenom bidra till att föräldrarna ansöker om förskoleplats.⁸⁷

Vidare kan man inom samverkan skapa insatser för uppsökande verksamhet riktad specifikt mot de föräldrar som ännu inte sökt förskoleplats åt sina barn. Den uppsökande verksamheten kan bestå i telefonsamtal, brev och hembesök, men även att ha brobyggare/medborgarvärdar som rör sig i områden eller verksamheter där målgruppen befinner sig.⁸⁸ Erfarenheter visar att informations-spridningen kan *underlättas om verksamheter med föräldrakontakt får stärkt uppdrag att informera om förskolan.*⁸⁹ *Informationen bör också anpassas innehållsmässigt till målgruppen. Informationen behöver skapa förståelse för vad förskolan kan erbjuda dem och deras barn, vilka förväntningar som finns på dem som föräldrar samt hur de kan delta och bidra i förskoleverksamheten.*⁹⁰

Ett annat sätt att främja deltagande i förskolan är att anpassa förskoleverksamhet utifrån målgruppens behov. Ett exempel på det är förskolor där föräldrarnas SFI-undervisning sker i intilliggande lokaler, och där barnens schema är helt anpassat utifrån föräldrarnas studier.⁹¹

En välfungerande förskole tid kräver god samverkan mellan förskola och föräldrar

Förskolans samverkan och dialog med föräldrar är en viktig del i arbetet med att motverka ohälsa hos barn och skapa bättre förutsättningar för barnens utveckling.⁹² Studier visar dock att kommunikationen mellan personal och utrikes födda föräldrar ofta är bristfällig, både genom att föräldrarna inte blir lyssnade till på önskvärt sätt och att förskolepersonalen inte har tillräcklig kunskap om att arbeta med familjer med invandrarbakgrund.⁹³ Erfarenheter visar att förskolemiljön kan förbättras för barn till utrikes födda om det finns personal som har förmåga att skapa inflytande och engagemang hos föräldrarna. För detta krävs förståelse för familjer med invandrarbakgrund samt kunskap om

---

⁸⁵ Andersson och Sandberg

⁸⁶ Andersson och Sandberg

⁸⁷ SOU 2012:69

⁸⁸ Drange 2018, Andersson och Sandberg

⁸⁹ Andersson och Sandberg

⁹⁰ Wångersjö 2017

⁹¹ Lunneblad 2013

⁹² Ljunggren 2018, Persson 2012, Andersson och Sandberg

⁹³ Ljunggren 2018, Kultti et al.2016

flerspråkighet. En framgångsfaktor är också att barnen erbjuds modersmålsstöd samt goda möjligheter att använda sitt modersmål i förskolan.⁹⁴

Inskolningen är ett tillfälle där samverkan mellan personal och föräldrar är både viktig och utmanande, då det finns språkliga barriärer samtidigt som föräldrarna förväntas delta aktivt.⁹⁵ En framgångsrik *inskolning är anpassad så att den ger föräldrarna förståelse för förskolan som institution, snarare än bara rutiner och vistelsetider. Den kan också ge pedagogerna förståelse för familjen redan från start, så att de kan skapa en utvecklande miljö för barnet och främja god föräldrasamverkan på sikt.*⁹⁶ *I vissa fall underlättas detta om inskolningsperioden förlängs. Detta kräver i så fall planering, avsatta resurser samt eventuell hjälp till föräldrarna med myndighetskontakt i samband med förlängd ledighet som längre inskolning kan innebära. Det kan handla om att förskolan informerar SFI om att de önskar ha föräldern på plats under längre period, och att meddela korrekt information till myndigheter så att det säkerställs att eventuella ersättningar betalas ut som de ska.*⁹⁷

4.3 Utredarens kommentarer

Genomgången i det här och föregående kapitel visar att förskolan kan ha stor betydelse både för barn och för deras mödrar. Detta då förskolan kan ge barnen goda förutsättningar inför kommande skolgång och arbetsliv samtidigt som den frigör tid för barnens mödrar, som annars ofta har ansvaret för omsorgen om barnen. Denna dubbla funktion visar på förskolans betydelse inom integrationsarbetet.

De utvecklingsbehov som lyfts fram gällande barnens förskole deltagande liknar vidare utvecklingsbehoven för de insatser som erbjuds kvinnor. I stort handlar det om att anpassa verksamheten efter målgruppen, så att trösklar för deltagande kan övervinnas och kommunikation underlättas. Detta kan beskrivas som ett perspektivskifte, där utgångspunkten blir målgruppens förutsättningar snarare än verksamhetens.

---

⁹⁴Kultti et al.2016

⁹⁵ Kultti et al.2016, SOU 2012:69

⁹⁶ Ljunggren 2018

⁹⁷ Wångersjö 2017

5. Öppen förskola – en arena för etablering

Utifrån genomgången ovan, kan vi dra slutsatser om behovet av och lämpligheten i att den öppna förskolan arbetar för att främja utrikes födda kvinnors etablering samt deltagandet i förskolan bland barn med utländsk bakgrund?

En första och grundläggande slutsats som genomgången av studier på området visar är att det finns behov av insatser för att främja utrikes födda kvinnors etablering samt deltagande i förskolan för barn med utländsk bakgrund. Det tar i genomsnitt längre tid för utrikes födda kvinnor att få ett arbete än för män, samtidigt som kvinnor har sämre förutsättningar än män på en rad områden, såsom hälsa och nätverk. Sammantaget pekar detta på ett behov av riktade insatser mot kvinnor. Behovet av att särskilt stärka utrikes födda kvinnors etablering lyfts också av en rad aktörer, däribland OECD och den svenska regeringen. Studier visar också på behov av insatser för att främja barns deltagande i förskolan. Barn med utländsk bakgrund deltar i lägre utsträckning än barn med svensk bakgrund i förskolan. Särskilt i vissa bostadsområden är deltagandet lågt. Rapporter pekar också på förskolans betydelse för att stärka barns förutsättningar på flera områden.

Den andra grundläggande slutsatsen, som utvecklas nedan, är att den öppna förskolan, genom sina fria arbetsformer, utarbetade samarbeten samt inriktning mot nyblivna föräldrar (i praktiken främst kvinnor) och barn, är en lämplig arena för att arbeta med målgrupperna.

5.1 Kan adressera flera sammanvävda behov

Den öppna förskolans potential att möta behov handlar om möjligheten att adressera flera olika behov och att arbeta holistiskt. Den här rapporten består av två till stor del skilda delar: kvinnors etablering samt barns deltagande i förskolan. De två delarna är dock nära sammanknutna, dels då barnens deltagande i förskolan i många fall är en förutsättning för att mamman/kvinnan ska kunna ta steget in på arbetsmarknaden, dels då normer och värderingar samt andra förutsättningar påverkar valet att låta barnen gå i förskolan. Den öppna förskolan kan arbeta med båda dessa områden parallellt, vilket gör att de kan förstärka varandra.

I kunskapsgenomgången beskrivs vidare ett antal hinder för kvinnors etablering, som rör såväl kunskaper och formella meriter som andra personliga förutsättningar såsom nätverk, hälsa och värderingar. Dessa hinder påverkar varandra ömsesidigt. Den utvärdering av lokala verksamheter som genomförts inom ramen för SKL:s satsning visar att den öppna förskolan kan adressera de flesta av dessa hinder och dessutom göra det utifrån ett holistiskt perspektiv, där de olika delarna stärker varandra. Den öppna förskolan kan både erbjuda ett socialt sammanhang och konkreta insatser till kvinnorna. När en person eller en familj på så sätt får stöd och utvecklas inom flera områden kan effekten bli stor.⁹⁸

---

⁹⁸ Sveriges kommuner och landsting 2018

5.2 Erbjuder lösningar på identifierade utvecklingsbehov

Den öppna förskolan har förutsättning att möta flera konkreta utvecklingsbehov vad gäller insatser för kvinnor och deltagande i förskolan för barn, som framkommer i studier på området (kapitel 3 samt avsnitt 4.2).

Goda förutsättningar att möta utvecklingsbehov i insatser till kvinnor

Den utvärdering av lokala verksamheter som genomförts inom ramen för SKL:s satsning visar att den öppna förskolan har goda förutsättningar att delta i utvecklingen av nya *kanaler för att nå hela målgruppen* utrikes födda kvinnor. En inbjudande verksamhet med låga trösklar för deltagande kan bli en inkörsport till fler samhällsaktörer. Den öppna förskolan når i många fall sina deltagare via personlig information (BVC och andra uppsökande insatser). När kvinnorna sedan deltar på den öppna förskolan kan de lotsas vidare till andra aktörer, såsom reguljär SFI, arbetsmarknadsenheter och Arbetsförmedling.

Utvärderingen visar också att den öppna förskolan har goda förutsättningar att *anpassa innehåll och arbetsformer* efter kvinnornas behov. Förutom att verksamheten har fria ramar och ger ett personligt stöd och bemötande så är verksamheten anpassad för barn, vilket passar många utrikes födda kvinnor under deras föräldraledighet. På så sätt kan kvinnorna ta del av språkundervisning och andra insatser (som bedrivs på den öppna förskolan) även under föräldraledigheten.

Inom SKL:s satsning framkommer också att verksamheterna kan främja en *starkare arbetslivsanknytning*, exempelvis genom kartläggning av deltagarnas kompetens, framtidsplaner och erfarenheter från hemlandet samt studie- och yrkesvägledning. Med barn närvarande och en verksamhet som till största del bedrivs i öppna förskolans lokaler är utrymmet för mer omfattande arbetsmarknadsnära insatser begränsat.

Goda förutsättningar att möta utvecklingsbehov i förskoleverksamheten

Den genomförda utvärderingen visar också att den öppna förskolan kan fylla en viktig funktion när det gäller att *ge föräldrar kunskap om förskoleverksamheten*. Den öppna förskolan kan förmedla information till föräldrar som annars inte kommit i kontakt med förskolan, samt ordna möten mellan föräldrar och förskolepersonal. Genom att den öppna förskolan liknar förskolan kan den också ge föräldrarna egna erfarenheter som ger insikter i vad förskolan kan ge barnen.

Pedagogerna på den öppna förskolan, som regelbundet träffar föräldrar till små barn, kan också förmedla föräldrarnas frågor och perspektiv till förskolepersonalen inför förskolestarten. När detta fungerar väl kan det ge förskolan förutsättningar att *anpassa verksamheten och skapa en god samverkan med föräldrarna*.

Bilaga Litteraturförteckning

- Andersson, Ariane och Sandberg, Elin, *Förskolan – En god investering i jämlika livsvillkor. Delrapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm*. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm
- Dietrichson, Jens Kristiansen, Ida Lykke Nielsen, Bjørn C. V. (2018) *Universal preschool programs and long-term child outcomes: A systematic review*. IFAU
- Drange, Nina (2018) *Promoting integration through child care: Lessons from Norway*. SNS Analys, nr 50,
- Folkhälsomyndigheten (2019) *Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor*
- Joyce, P (2015) *Integration och arbetsmarknad. Kunskapsöversikt 2015:3*. Delegationen för migrationsstudier, Delmi.
- Kultti, Anne, Pramling Samuelsson, Ingrid och Harju-Luukkainen, Heidi (2016) *Rapport av pilotstudien: Förskolan som resurs för barns välbefinnande och lärande*. Västra götalandetsregionen
- Liebig, Thomas och Rose Tronstad, Kristian (2018) *Triple disadvantage? A first overview of the integration of refugee women*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 216
- Ljunggren, Åsa (2018) *Mottagandet av nyanlända familjer i förskolan – hur kan praktiken utvecklas?*. Forskning om undervisning och lärande, vol. 6
- Lunneblad, Johannes (2013) *Tid till att bli svensk: En studie av mottagandet av nyanlända barn och familjer i den svenska förskolan*. Nordic Early Childhood Education Research Journal vol. 6 nr 8
- Migrant World values survey (2019) *Med migranternas röst. Den subjektiva integrationen*
- MILSA (2015) *Stödplattform för migration och hälsa. Grunden läggs*
- Marttila, Anneli et al. (2017) *Utökat hembesökprogram för förstagångsföräldrar – samverkan mellan Rinkeby BVC och föräldrarådgivare inom Rinkeby-Kista socialtjänst – Slutrapport utvärdering 2017*. Karolinska institutet, institutionen för folkhälsovetenskap.
- Nordiska ministerrådet (2018) *Nyanlända kvinnors etablering En komparativ studie av nyanlända kvinnors etablering på arbetsmarknaden i Norden och de etableringspolitiska insatserna*. TemaNord 2018:520
- Persson, Sven (2012) *Förskolans betydelse för barns utveckling, lärande och hälsa*. Kommission för ett socialt hållbart Malmö
- Riksrevisionen (2015) *Nyanländas etablering – är statens insatser effektiva?* Rir 2015:17.
- Skolverket (2017) *Barn och personal i förskolan hösten 2017*, dnr: 5.1.1-2017:671

SCB Registerdata för integration. Uppgifter för 2017. Uttag av uppgifter gjordes maj 2019.

Socialstyrelsen (2015) *Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter – ett kunskapsunderlag för primärvården*

SOU 2012:9 *Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning*

SOU 2012:45 *Kvinnor och barn i rättens gränsland*

SOU 2012:69. *Med rätt att delta. Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden. Slutbetänkande av Utredningen om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare. AKKA-utredningen.*

Statskontoret 2018:3 *Sammanställning av kunskap om utomeuropeiskt födda kvinnor som står utanför arbetskraften*

Sveriges kommuner och landsting (2018) *Ett steg in – utvärdering av öppen förskola som stöd för integration i samhälls- och arbetslivet*

Sveriges kommuner och landsting (2015) *Hälsa i Sverige för asylsökande och nyanlända nationell spridning av insatser från förstudien om positiv hälsoutveckling för asylsökande och nyanlända. Slutrapport s2015/06414/fs (skl dnr 16/03142).*

Sveriges kvinnolobby (2017) *Snabbspår & stickspår En jämställdhetsgranskning av etableringsinsatser i budgetpropositionen för 2017.*

Tranquist, Joakim och Anderson, Björn (2017) *Utvärdering av SUVAS, delrapport 1.*

Wickström Östervall, Linnea (2017) *Har vi större problem med nyanlända kvinnors etablering och beror det i så fall på ett systemfel? Arbetsförmedlingen working paper 2017:6*

Westin et al. (2004) *A large proportion of swedish citizens refrain from seeking medical care – lack of confidence in the medical services a plausible explanation? Health Policy 68*

Wångersjö, Maria (2017) *Nyanlända i förskolan. Barnets bästa mottagande. Gothia fortbildning*

Öppen förskola öppnar många dörrar

Kunskapsöversikt öppen förskola för integration

Utrikes födda kvinnor kommer senare ut i arbete och studier jämfört med utrikes födda män. Många av landets kommuner erbjuder öppen förskola med språkstöd och andra integrationsinsatser till dessa kvinnor. Denna rapport är en översikt av befintlig kunskap på området framtagen av Spira AB på uppdrag av SKL.

Upplysningar om innehållet
Hanna Sällemark hanna.sallemark@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2019
ISBN/Beställningsnummer: 978-91-7585-741-1

ISBN 978-91-7585-741-1

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se
Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20
Telefon: 08-452 70 00 | www.skl.se